

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДО 2030 РОКУ

У статті проведено аналіз досвіду реалізації проектів державно-приватного партнерства в країнах Європейського Союзу, Євразійського Союзу та в Україні, зокрема з погляду їхнього впливу на досягнення Цілей сталого розвитку, визначених Організацією Об'єднаних Націй до 2030 р. Обґрунтовано першочергові завдання щодо розвитку фінансового забезпечення реалізації проектів державно-приватного партнерства в Україні з огляду на розвиток критичної для забезпечення сталого розвитку інфраструктури.

Ключові слова: сталий розвиток, Цілі сталого розвитку, державно-приватне партнерство, проекти державно-приватного партнерства, інфраструктура.

JEL classification: C12, C14, C18

Вступ та постановка проблеми. З вересня 2015 р. перед міжнародною спільнотою поставили нові амбітні завдання щодо досягнення сталого розвитку, визначені схваленою на черговому саміті Організації Об'єднаних Націй Стратегією «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [1]. У рамках цієї Стратегії було визначено 17 Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР) та 169 завдань щодо їх реалізації, які всі країни світу мають досягти до 2030 р. Майже всі ЦСР передбачають необхідність створення або модернізації економічної та соціальної інфраструктури в країнах, які розвиваються, що, своєю чергою, потребує значних фінансових ресурсів. Зважаючи на те, що бюджети таких країн навіть теоретично не можуть покрити наявні фінансові потреби, які виникають у них на шляху до сталого розвитку, одним із найважливіших завдань нової глобальної стратегії сталого розвитку було визнано створення умов для залучення фінансових ресурсів приватного сектору розвинутих країн для розбудови інфраструктури в країнах, що розвиваються, на засадах державно-приватного партнерства.

Задля вирішення цього завдання в заяві «від мільярдів до трильйонів» на третій Міжнародній конференції з фінансування розвитку в Аддіс-Абебі (Ефіопія) регіональні багатосторонні банки розвитку взяли на себе зобов'язання резервувати на своїх балансах кредитні кошти з метою їх залучення до модернізації інфраструктури та стимулювання додаткових інвестицій із державних і приватних джерел, сума яких обчислюється трильйонами доларів. Відтоді принципи, що

містяться в заяві «від мільярдів до трильйонів», стали основою для обговорення питань фінансування розвитку та розроблення відповідних механізмів на міжнародних форумах з питань досягнення Цілей сталого розвитку [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні і практичні питання застосування державно-приватного партнерства (далі – ДПП) для реалізації інфраструктурних проектів широко висвітлено в працях таких науковців, як І. В. Запатріна [3; 4], О. Е. Сімсон [5], Т. В. Юр'єва [6], В. А. Кабашкін [7], О. М. Малахаєва [7], В. М. Шамбір [8] та ін. Аналіз результатів реалізації проектів ДПП у країнах Європейського Союзу висвітлено у звітах Європейського експертного центру ДПП (ЕРЕС). Дослідження особливостей здійснення ДПП в країнах Євразійського Союзу подано у звіті Євразійської економічної комісії [9]. Аналіз державно-приватних партнерств у контексті управління державними інвестиціями в Україні наведено у звіті Світового банку [10].

Невирішені частини проблеми. Державно-приватне партнерство лише віднедавна розглядається як один із фінансових механізмів забезпечення сталого розвитку у світі. Сфери діяльності, в яких може бути використане державно-приватне партнерство, є досить різноманітними. Механізми реалізації проектів такого партнерства, а також форми взаємодії публічного та приватного секторів щодо розбудови сучасної інфраструктури різняться за регіонами та країнами. Більш широкого застосування державно-приватне партнерство набуло в розвинутих країнах. Це пов'язано з тим, що реалізація проектів державно-приватного

партнерства потребує комплексного підходу, розвинутого правового та інституційного середовища, довіри та взаєморозуміння між публічним та приватним секторами, стійкої економічної та політичної ситуації. Утім, у контексті досягнення Цілей сталого розвитку запровадження державно-приватного партнерства набуває значної актуальності, що ставить на порядок денний завдання розбудови прийнятних для застосування в країнах з економікою, що розвивається, його форм та механізмів, включаючи фінансові.

Мета та завдання статті. Головним завданням статті є дослідження ролі державно-приватного партнерства в досягненні Цілей сталого розвитку, визначених ООН до 2030 р., та виявлення ефективних напрямів стимулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах державно-приватне партнерство визнано одним із найефективніших механізмів залучення інвестицій приватного сектору в інфраструктурні проекти. Водночас для країн, що розвиваються, ДПП є досить новим явищем: для його застосування насамперед потрібно провести значну роботу з підвищення інституційної спроможності публічної влади в цій сфері. Важливу роль у цих процесах відіграють міжнародні організації. Так, наприклад, Світовий банк допомагає урядам таких країн ухвалювати обґрунтовані рішення з питань підвищення доступності та якості інфраструктурних послуг, включаючи за потреби використання державно-приватних партнерств, зокрема шляхом удосконалення методів збору даних, нарощування потенціалу, розроблення і тестування інструментарію, сприяння розкриттю інформації та заохочення взаємодії з усіма відповідними зацікавленими сторонами [2].

Передовсім, важливо досягти розуміння публічною владою сутності цього механізму та його відмінності від залучення приватного бізнесу на засадах публічних закупівель.

Наведемо деякі визначення ДПП, які щонайвдаліше розкривають його сутність.

Євразійська економічна комісія використовує у своїй діяльності таке визначення державно-приватного партнерства: «ДПП – один зі способів реалізації інфраструктурних проектів, що ґрунтується на довгостроковій взаємодії публічної та приватної сторін, при якому приватна сторона (бізнес) бере участь не тільки у створенні (проекуванні, фінансуванні, будівництві або реконструкції) об'єкта інфраструктури, але й у його подальшій експлуатації та (або) технічному обслуговуванні в інтересах публічної сторони для отримання прибутку» [9].

Світовий банк визначає ДПП як «угоди між публічною та приватною сторонами щодо виробництва і надання інфраструктурних послуг, які укладаються для залучення додаткових інвестицій і, що ще важливіше, як засіб підвищення ефективності бюджетного фінансування» [11].

Центр державно-приватного партнерства Банку розвитку і зовнішньоекономічної діяльності вважає, що його слід розглядати як «залучення приватного сектору для більш ефективного та якісного виконання завдань, що належать до публічного сектору (безпосереднє виконання, надання послуг споживачам, регулювання, відповідальність за організацію, виняткове право власності) на умовах компенсації витрат, поділу ризиків, зобов'язань, компетенцій» [12].

Національний інститут стратегічних досліджень України дає таке визначення: «ДПП являє собою рівноправне та взаємовигідне співробітництво між державою, територіальними громадами (в особі відповідних органів державної влади чи місцевого самоврядування) та приватними інвесторами в межах реалізації проектів, спрямованих на вирішення важливих для території соціально-економічних проблем» [13].

Аналіз основних визначень державно-приватного партнерства свідчить, що всі вони взаємозгоджуються між собою та не мають принципових розбіжностей.

Крім того, за своїм визначенням державно-приватне партнерство може мати різні форми реалізації. Найпоширенішою формою є концесія. Водночас у рамках ДПП застосовуються й угоди про спільну діяльність, оренди з інвестиційними зобов'язаннями, а також змішані угоди.

Державно-приватне партнерство є дієвим фінансовим механізмом забезпечення сталого розвитку. Застосування цього механізму поширено в країнах ЄС. За даними Європейського експертного центру ДПП, у 2016 р. в країнах ЄС фінансового закриття досягли 69 проектів державно-приватного партнерства загальною вартістю 12 млрд євро [14]. У порівнянні з 2012 р. сукупні показники кількості та вартості проектів ДПП майже не змінилися. Проте у 2016 р. простежується позитивна динаміка зростання кількості проектів ДПП, які досягли фінансового закриття, – на 21 % у порівнянні з попереднім 2015 р. (див. рис. 1).

Слід зазначити, що більшість проектів державно-приватного партнерства реалізовано в таких країнах: Туреччина, Німеччина, Словаччина, Франція, Велика Британія, Італія, Австрія. За останні п'ять років країнами-лідерами у вартісному та кількісному вираженні щодо реалізованих проектів ДПП стали Велика Британія та

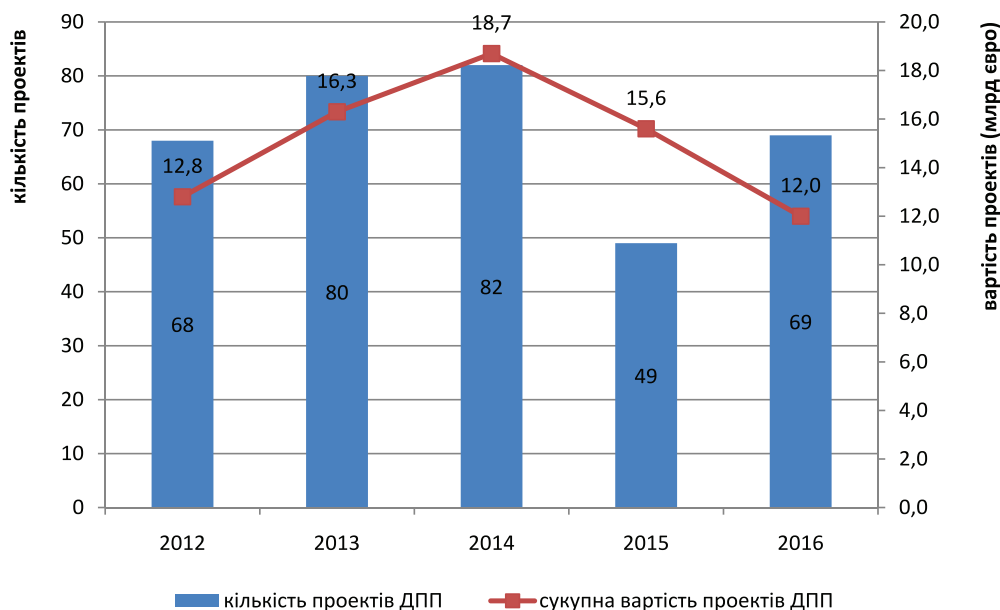

Рис. 1. Сукупна кількість та вартість проектів державно-приватного партнерства, що досягли фінансового закриття протягом 2012–2016 рр., у країнах ЄС
Джерело: [14–18]

Франція. Так, у 2016 р. Велика Британія уклала 28 угод державно-приватного партнерства сукупною вартістю 3,8 млрд євро, а Франція – 16 угод ДПП сукупною вартістю 2,4 млрд євро. Загальна частка проектів державно-приватного партнерства у Великій Британії та Франції, які досягли фінансового закриття у 2016 р., становить 64 % (див. рис. 2).

У країнах ЄС проекти ДПП переважно реалізуються в таких галузях: освіта, транспортна інфраструктура, охорона здоров'я, оборона, природоохоронна, телекомунікаційна.

У 2016 р. галузями, у яких фінансового закриття досягли найбільше проектів ДПП, стали транспортна, охорона здоров'я та освітня. Найбільшим у вартісному вираженні є транспортний

сектор: загальна кількість укладених договорів – 11 на суму 3,7 млрд євро. Проте найбільшу кількість договорів укладено в галузі освіти: загальна кількість – 27 на суму 1,6 млрд євро. Зазначене повністю корелює з Цілями сталого розвитку, які спрямовані на підвищення якості життя населення, створення умов для його мобільності та працевлаштування.

Останнім часом спостерігається активність у підготовці та реалізації проектів ДПП і в країнах Євразійського Союзу. У більшості випадків ці проекти впроваджуються у вигляді концесійних угод, що свідчить про те, що поки що основну увагу в цих країнах зосереджено на розвитку економічної інфраструктури. Соціальні проекти все ще перебувають на другому плані. Так, наприклад, за даними Євразійської економічної комісії [9], в Республіці Казахстан станом на листопад 2016 р. на стадії реалізації перебувають 102 проекти ДПП. Переважно вони реалізуються в енергетиці та транспортній інфраструктурі.

Активно розвивається ДПП у Російській Федерації. Станом на кінець 2016 р. в цій країні реалізується понад 1600 проектів ДПП, також в основному у вигляді концесійних угод, серед них 250 регіональних проектів ДПП з інвестиціями понад 200 млн руб. У Російській Федерації проекти ДПП впроваджуються в таких галузях: соціальна, комунальна, енергетична, ІТ та транспортна інфраструктура тощо. Тобто значну частку проектів становлять ті, які безпосередньо впливають на якість життя громадян, а отже, роблять свій внесок у досягнення Цілей сталого розвитку.

Рис. 2. Сукупна кількість проектів державно-приватного партнерства, що досягли фінансового закриття у 2016 р., за країнами ЄС
Джерело: [16]

Республіка Білорусь робить лише перші кроки в реалізації проектів ДПП. Станом на грудень 2016 р. укладено лише одну концесійну угоду та 1080 інвестиційних договорів. Водночас за новим законодавством розпочато підготовку семи пілотних проектів державно-приватного партнерства в таких галузях: транспортна, соціальна, житлово-комунальна та енергетична.

На сьогодні державно-приватне партнерство почало активно розвиватися й в Україні, хоча поки що здебільшого на рівні розвитку правового та інституційного середовища. Зокрема, ухвалено нову редакцію Закону України «Про державно-приватне партнерство» та низку нормативно-правових актів на його виконання. На завершальній стадії перебуває підготовка нового проекту закону про концесії. За даними Міністерства економічного розвитку в Україні, станом на 1 січня 2017 р. на засадах державно-приватного партнерства реалізується 186 проектів (укладено 154 договори концесії, 32 договори про спільну діяльність, 1 договір ДПП). Водночас, за оцінкою Світового банку, переважна частка цих проектів не відповідає сутності ДПП та кращим світовим практикам. Отже, актуальним завданням є вдосконалення механізмів реалізації таких проектів, і передовсім механізмів їх державної фінансової підтримки, зокрема тих, що мають на меті розбудову транспортної, житлово-комунальної та соціальної інфраструктури, модернізація якої є критичною для нашої країни з огляду на досягнення Цілей сталого розвитку.

Висновки та пропозиції щодо напрямів подальших досліджень. Світовий досвід демонструє, що державно-приватне партнерство є справді дієвим та ефективним механізмом розбудови інфраструктури будь-якої країни. Залучення приватного сектору з усім його досвідом, фінансовими та технічними ресурсами є ключовим елементом у стимулюванні економічного зростання кожної країни, а також у досягненні глобальних Цілей сталого розвитку.

У світі існує достатня кількість реалізованих проектів державно-приватного партнерства; опрацьовано різні механізми фінансування таких проектів залежно від економічної ситуації в країнах та стану їхньої інфраструктурної сфери. Наявний досвід формує достатню базу для подальшого порівняльного аналізу та можливостей запозичення найкращих прикладів у країнах, які тільки розвивають основи державно-приватного партнерства, зокрема в Україні.

На сьогодні Україна потребує значних фінансових ресурсів для відновлення та модернізації інфраструктури, зокрема тієї, що була зруйнована внаслідок конфлікту на сході країни. Ані державний бюджет, ані кошти міжнародної допомоги не можуть покрити потреби країни у фінансових ресурсах для розбудови її інфраструктури. За таких умов державно-приватне партнерство могло б стати ефективним фінансовим механізмом прискорення інфраструктурного розвитку. Проте без розбудови механізмів державної підтримки державно-приватного партнерства залучення приватного бізнесу в інфраструктурні проекти в нашій країні, особливо в соціальній та житлово-комунальній сферах, можна вважати проблематичним, оскільки доходи населення перебувають на низькому рівні, а платоспроможного попиту на більшість суспільно важливих послуг загалом немає.

Зауважимо, що проекти державно-приватного партнерства потребують суттєвих зусиль для їх впровадження, тісної співпраці приватного та державного секторів, якісного законодавчого підґрунтя, стабільної економічної ситуації, високої кваліфікації публічної влади та повного розуміння процедури реалізації таких проектів усіма учасниками цього процесу. А для таких держав, як Україна, ще й дієвих механізмів державної підтримки. Усі ці питання потребують постійного моніторингу та проведення подальших поглиблених наукових досліджень у цьому напрямку.

Список літератури

1. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=R. – Загл. с экрана.
2. Годовой отчет Всемирного банка за 2016 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldbank.org/annualreport>. – Загл. с экрана.
3. Запатрина И. В. Публично-частное партнерство: потенциал для развивающихся экономик / И. В. Запатрина. – Lambert Academic Publishing – Saarbrücken, 2013. – 197 с.
4. Запатрина И. В. Потенциал публично-частного партнерства для развивающихся экономик / И. В. Запатрина. – Киев : Изд. центр Союза собственников жилья Украины, 2011. – 152 с.
5. Сімсон О. Е. Правова модель публічно-приватного партнерства в інноваційній сфері : монографія / О. Е. Сімсон ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». – Харків : Право, 2013. – 448 с.
6. Юрьева Т. В. Проекты государственно-частного партнерства в России и в зарубежных странах [Электронный ресурс] / Т. В. Юрьева // Региональная экономика и управление : электронный научный журнал. – Режим доступа: <http://eee-region.ru/article/4833>. – Загл. с экрана.
7. Кабашкин В. А. Государственно-частное партнерство в Великобритании и Ирландии / В. А. Кабашкин, О. М. Малахаева. – Москва : Междунар. инновац. центр, 2010. – 130 с.
8. Шамбир В. Н. Государственно-частное партнерство как форма инвестирования приоритетных муниципальных

- проектів : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / В. Н. Шамбир. – Москва, 2010. – 150 с.
9. Практическое руководство для инвесторов «Государственно-частное партнерство в странах евразийского экономического союза» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/finpol/dobd/ppp/Documents/Evrazes_Book-2017_A4_Web.pdf. – Загл. с экрана.
 10. Державно-приватне партнерство в контексті управління державними інвестиціями в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/495131467995051959/pdf/106249-UKRANIAN-WP-P153935-PUBLIC-Public-Investment-UKR-Web-cover.pdf>. – Назва з екрана.
 11. The World Bank Group [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.worldbank.org>.
 12. Центр государственно-частного партнерства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://veb.ru/common/upload/files/veb/ppp/actions/20081021/c0810_bagenov.pdf. – Загл. с экрана.
 13. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1239>. – Назва з екрана.
 14. Market Update, Review of the European PPP Market in 2016 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.eib.org/epec/resources/publications/epec_market_update_2016_en. – Title from the screen.
 15. Market Update, Review of the European PPP Market in 2015 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.eib.org/epec/library/epec_market_update_2015_en2. – Title from the screen.
 16. Market Update, Review of the European PPP Market in 2014 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.eib.org/epec/resources/publications/epec_market_update_2014_en. – Title from the screen.
 17. Market Update, Review of the European PPP Market in 2013 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.eib.org/epec/resources/publications/epec_market_update_2013_en.pdf. – Title from the screen.
 18. Market Update, Review of the European PPP Market in 2012 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.eib.org/epec/resources/Market%20Update%202012.pdf>. – Title from the screen.

References

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. (2015). Retrieved from http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=R.
2. Annual Report of the World Bank for 2016. (2016). Retrieved from <http://www.worldbank.org/annualreport>.
3. Zapatrina, I. (2013). *Public-private partnership: potential for the developing economies*. Lambert Academic Publishing – Saarbrücken.
4. Zapatrina, I. (2011). *Potential of PPP for the developing economies*. Kiev: Izdatelskii tsentr Soiuzu sobstvennikov zhilia Ukrainy.
5. Simson, O. (2013). *Legal model of public-private partnership in innovations*. Kharkiv: Pravo.
6. Jur'eva, T. (2016). Projects of public-private partnerships at regional level. Retrieved from <http://eee-region.ru/article/4833>.
7. Kabashkin, V. A., Malahaeva, O. M. (2010). *Public-private partnership in the UK and Ireland*. Moscow: Mezhdunarodnyi innovatsionnyi tsentr.
8. Shambir, V. N. (2010). *Public-private partnership as a form of investing in priority municipal projects* (Candidate dissertation). Moscow.
9. Practical guide for investors “Public-private partnership in the countries of the Eurasian Economic Union”. (2017). Retrieved from http://www.eurasiancommission.org/ru/act/finpol/dobd/ppp/Documents/Evrazes_Book-2017_A4_Web.pdf.
10. Public-Private Partnerships in the Context of Public Investment Management in Ukraine. (2015). Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/495131467995051959/pdf/106249-UKRANIAN-WP-P153935-PUBLIC-Public-Investment-UKR-Web-cover.pdf>.
11. The World Bank Group. Retrieved from <http://www.worldbank.org>.
12. Public-Private Partnership Center. Retrieved from http://veb.ru/common/upload/files/veb/ppp/actions/20081021/c0810_bagenov.pdf.
13. The National Institute for Strategic Studies. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1239>.
14. Market Update, Review of the European PPP Market in 2016. (2017). Retrieved from http://www.eib.org/epec/resources/publications/epec_market_update_2016_en.
15. Market Update, Review of the European PPP Market in 2015. (2016). Retrieved from http://www.eib.org/epec/library/epec_market_update_2015_en2.
16. Market Update, Review of the European PPP Market in 2014. (2015). Retrieved from http://www.eib.org/epec/resources/publications/epec_market_update_2014_en.
17. Market Update, Review of the European PPP Market in 2013. (2014). Retrieved from http://www.eib.org/epec/resources/publications/epec_market_update_2013_en.pdf.
18. Market Update, Review of the European PPP Market in 2012. (2013). Retrieved from <http://www.eib.org/epec/resources/Market%20Update%202012.pdf>.

M. Marianovych

THE ROLE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS IN ACHIEVING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS BY 2030

The article analyzes the experience of the implementation of the public-private partnership taps into the European Union, the Eurasian Union and Ukraine, including in terms of their impact on achieving sustainable development goals elaborated by the United Nations till 2030. The author defined priorities for the development of financial security projects of public-private partnership in Ukraine in view of the critical development for sustainable infrastructure development.

Keywords: sustainable development, sustainable development goals, public-private partnership, projects of public-private partnership, infrastructure.

Матеріал надійшов 01.05.2017